

ภาษาบาลี ๑ คำ คติธรรมประจำสัปดาห์ “ปฏิปทา — ทางดำเนิน”

คำว่า ปฏิปทา อ่านตามภาษาบาลีว่า ปะ - ตี - ป - ทา แปลว่า ทางดำเนิน ซึ่งมีทั้งทางดำเนินที่ผิด ที่เป็นมิจฉาปฏิปทา และ ทางดำเนินที่ถูกต้อง ที่เป็นสัมมาปฏิปทา ตามข้อความบางตอนจากสารัตถปกาสินี อรรถกถา สังยุตตนิกาย นิทานวรรค ปฏิปทาสูตร ดังนี้

“บทว่า มิจฉาปฏิปทํ ความว่า นี่เป็นปฏิปทา ไม่น่าสัตว์ออกจากทุกข์,
สิ่งใดสิ่งหนึ่งอันบุคคลปรารถนาวิวิญญะ คือ พระนิพพาน ปฏิบัติโดยที่สุดถวายนานเพียงชั่วอายุ (ชั่วตัม) กระบวยหนึ่ง ก็ดี เพียงถวายนานไม้กำมือหนึ่ง ก็ดี สิ่งทั้งหมดนั้นจัดเป็นสัมมาปฏิปทา โดยแท้ เพราะเป็นฝ่ายวิวิญญะ (สิ้นวิญญะ ดับทุกข์ ดับกิเลส สิ้นการเวียนว่ายตายเกิด)”

แต่ละบุคคล เกิดมาแล้วนับชาติไม่ถ้วน เพราะยังมีกิเลส ยังไม่ได้ดับกิเลสอันเป็นเหตุให้มีการเกิดจึงเป็นสิ่งที่น่าพิจารณาว่า ชีวิตประจำวันของแต่ละบุคคลเป็นมิจฉาปฏิปทาหรือสัมมาปฏิปทา ถ้าไม่ได้อาศัยพระธรรมคำสอนที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงไม่มีทางที่จะเข้าใจอย่างถูกต้องได้เลย

ปฏิปทา หมายถึง ทางดำเนิน ทางดำเนิน จึงมี ๒ ทาง คือ ทางดำเนินที่ผิดกับทางดำเนินที่ถูกต้อง ถ้าเป็นทางดำเนินที่ผิดนั้น ย่อมเป็นทางที่ไม่ทำให้ถึงซึ่งการดับกิเลส ไม่สามารถทำให้พ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด ซึ่งเป็นเรื่องของอกุศลธรรมทั้งหมด เพราะอกุศลธรรม เป็นสภาพธรรมที่ไม่ดี ไม่มีประโยชน์ใดๆ เลยแม้แต่น้อย ไม่ทำให้เข้าใจสภาพธรรมตามความเป็นจริง เพราะฉะนั้น อกุศลธรรม จะเป็นทางที่ถูกต้องไม่ได้ นี่คือความเป็นจริง และกุศลประการใด ๆ ก็ตาม ที่สะสมอบรมเจริญเพื่อปรารถนาลาภ ยศ สักการะ สรรเสริญ ปรารถนาได้รูป เสียง กลิ่น รส และสิ่งที่กระทบสัมผัสทางกาย ที่น่าปรารถนาน่าใคร่หาพอใจ หรือแม้แต่หวังการเกิดในภพภูมิที่ดี ย่อมไม่ใช่ทางดำเนินที่จะนำไปสู่การดับกิเลสได้เลย มีแต่จะทำให้พอกพูนอกุศลเพิ่มขึ้น จึงเป็นมิจฉาปฏิปทาด้วย ยังเป็นเหตุให้เวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏฏ์ ไม่พ้นจากทุกข์ ส่วนทางดำเนินที่ถูกต้องที่เป็นไปเพื่อการเจริญขึ้นของกุศลธรรมและปัญญาที่เข้าใจสภาพ-ธรรมตามความเป็นจริงนั้น ต้องเป็นเรื่องของการอบรมเจริญปัญญา และการเจริญกุศลประการต่างๆ ในชีวิตประจำวัน เพื่อขัดเกลากิเลส แม้ว่าจะเล็กน้อยเพียงใดก็ตาม ก็ย่อมเป็นทางดำเนินที่จะทำให้ถึงซึ่งการดับกิเลสในภายหน้าได้

เพราะฉะนั้น ในสังสารวัฏฏ์ที่ผ่านมา จิตเกิดแล้วก็ดับทีละขณะเคลื่อนไป ไม่มีอยู่นิ่งเลย ที่จิตจะเกิดแล้วไม่ดับ ไม่มี ถ้าเป็นอกุศล หรือแม้แต่เจริญกุศล แต่เต็มไปด้วยความหวังความต้องการขณะนั้น เป็นมิจฉาปฏิปทา นำไปสู่กองทุกข์ กล่าวคือ นำไปสู่การเกิด การตาย อย่างไม่จบสิ้น แต่ถ้าเป็นการอบรมเจริญปัญญา เจริญกุศลเพื่อขัดเกลากิเลสของตนเอง ย่อมเป็นสัมมาปฏิปทา เป็นการประพฤติปฏิบัติที่จะนำไปสู่การดับทุกข์ทั้งหมดได้

สำหรับการรู้แจ้งอริยสัจธรรมดับกิเลสตามลำดับขั้นนั้น เป็นเรื่องที่ยาวไกลมาก ต้องอาศัยการอบรมเจริญปัญญา ละคลายอกุศลธรรม คืออวิชชาและความติดข้องที่ยึดถือสภาพธรรมว่าเป็นตัวตน เป็นสัตว์เป็นบุคคล ซึ่งการละการยึดถือสภาพธรรมว่าเป็นสัตว์เป็นบุคคล เป็นตัวตุนั้น ไม่ง่ายเลย เพราะเหตุว่าต้องรู้ความจริงในแต่ละขณะว่าสิ่งที่มีจริง ๆ เป็นธรรม เป็นปรมัตถธรรม ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ใคร ๆ ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงลักษณะของสภาพธรรมนั้น ๆ ได้เลย นี่จึงจะเป็นหนทางที่จะละคลายการยึดถือสภาพธรรมว่าเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล และที่น่าพิจารณาคือ ยังมีอกุศลอื่นอีกมากมายซึ่งดูเหมือนว่าจะจะไม่ยากเท่ากับการยึดถือสภาพธรรมว่าเป็นตัวตน บางคนสละวัตถุง่าย มีฉันทะสะสมมาที่จะเป็นผู้มีอริยาศัยในการให้ ก็พร้อมที่จะให้สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่คนอื่น หรือบางคนก็อาจจะมีจิตใจดี มีเมตตากรุณา ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น แต่แม้กระนั้นการที่จะละการยึดถือสภาพธรรมว่าเป็นตัวตนต้องยากกว่า เพราะเหตุว่าเป็นเรื่องของปัญญา เป็นสิ่งที่ละเอียดและลึกซึ้งมาก ถ้าไม่ใช่ปัญญาที่รู้ลักษณะของปรมัตถธรรมจริง ๆ ขณะนั้นก็ไม่สามารถละคลายการยึดถือสภาพธรรมว่าเป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตนได้เลย

ขณะที่เป็นการฟังพระธรรมศึกษาพระธรรม อบรมเจริญปัญญา ย่อมเป็นหนทางที่จะเป็นไปเพื่อขัดเกลาละลายกิเลส และดับกิเลสได้ในที่สุด เมื่อรู้ว่าตนเองมีกิเลสจากความไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรม แล้วก็อบรมเจริญปัญญา เพื่อจะรู้ลักษณะของสภาพธรรมและเจริญกุศลต่างๆ สะสมเป็นอุปนิสัยที่ดี เพื่อที่จะละอกุศลทั้งหลาย นั่นคือผู้ดำเนินตามหนทางที่จะทำให้ดับกิเลส เป็นสัมมาปฏิบัติ เพราะฉะนั้นแล้ว ในชีวิตประจำวันจะขาดรากฐานที่สำคัญไม่ได้เลย นั่นก็คือ การฟังพระธรรมศึกษาพระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง ค่อยๆ สะสมความเข้าใจถูกเห็นถูกไปที่ละเล็กที่ละน้อย เห็นประโยชน์ของการได้เข้าใจความจริง ซึ่งยากที่จะได้ฟัง และยากที่จะเข้าใจ แต่ไม่เหลือวิสัยที่จะเข้าใจได้ เมื่อมีการฟังบ่อยๆ เนืองๆ ความเข้าใจก็จะค่อยๆ เจริญขึ้นไปตามลำดับ.

[ชมรมบ้านธัมมะ มศพ.: www.dhammahomefellowship.com, โทร. ๐๘๕-๖๒๑๗๑๐๖]